

OBSAH

Úvod	II
I. HODNOTA OSOBNÍ SVOBODY JAKO LIDSKÉHO PRÁVA	14
1. Osobní svoboda tváří v tvář nesvobodě	15
2. Osobní svoboda v kontextu souvisejících lidských práv	18
3. Veřejný zájem jako klíč k ochraně i omezení osobní svobody	21
II. POZNÁMKY K HISTORICKÉMU VÝVOJI OCHRANY OSOBNÍ SVOBODY	23
1. Situovanost předobrazu osobní svobody ve starověku	24
2. Rozvoj osobní svobody jako součásti moderního konstitucionalismu	27
3. Poválečné prosazení efektivní ochrany osobní svobody	32
III. OSOBNÍ SVOBODA JAKO ZÁKLADNÍ PRÁVO V ÚSTAVNÍM POŘÁDKU ČR	36
1. Osobní svoboda a související ustanovení ústavního pořádku	37
2. Osobní svoboda pohledem mezinárodních a zákonných pramenů práva	39
3. Doktrinální charakteristika osobní svobody	40
IV. IDENTIFIKACE ZÁSAHŮ DO OSOBNÍ SVOBODY A RÁMCOVÝ OBSAH ÚSTAVNÍ REGULACE	44
1. Kritéria identifikace zásahu do osobní svobody	45
2. Variabilita ústavně konformních účelů a zákonné úpravy	46
3. Principy aplikované na zásahy do osobní svobody dle Listiny	48
4. Principy aplikované na zásahy do osobní svobody dle Úmluvy a Paktu	51
V. ÚSTAVNÍ PRINCIPY A TRESTNĚPRÁVNÍ ZÁSAHY DO OSOBNÍ SVOBODY	55
1. Princip zákonnosti	57
2. Princip ochrany lidské důstojnosti a zákaz mučení	62
3. Princip proporcionality	68
4. Principy spravedlivého (trestního) procesu	70

VI. ÚSTAVNÍ LIMITY ZAJIŠTĚNÍ OSOB V TRESTNÍM PRÁVU	74
1. Zadržení a zatčení	76
2. Důvodnost zadržení a zatčení	81
3. Právo být seznámen s důvody zadržení (a zatčení)	81
4. Právo být předveden před soudce po zadržení (zatčení)	83
5. Vazba	89
6. Důvodnost vazby a vazební rozhodnutí	93
7. Plynutí času	99
8. Procesní garance zákonnosti vazby	102
9. Princip kontradiktornosti a právo na slyšení ve vazebním řízení	103
10. Princip rovnosti zbraní	106
11. Požadavky na dokazování ve vazebním řízení z hlediska procesní obrany obviněného	109
12. Instituty nahrazující vazbu	111
13. Odškodnění za nezákonnou vazbu	112
VII. ÚSTAVNÍ LIMITY UKLÁDÁNÍ A VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	116
1. Ústavní limity stanovení trestných činů	117
2. Ústavní kontext ukládání trestu odnětí svobody	122
3. Základní práva a výkon trestu odnětí svobody	127
VIII. OMEZOVÁNÍ OSOBNÍ SVOBODY OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V TRESTNÍM PRÁVU	135
1. Pojem zdravotního postižení a prameny právní úpravy	136
2. Lidská důstojnost osob se zdravotním postižením a zákaz špatného zacházení	140
3. Povinnost přijmout přiměřená opatření a další materiální záruky	142
4. Procesní záruky v řízení o omezení osobní svobody osob zdravotně postižených	148
5. Poznámky k problémům právní úpravy a praxe v ČR	151
IX. SPECIFIKA OMEZOVÁNÍ OSOBNÍ SVOBODY DĚTÍ	155
1. Úmluva o právech dítěte	158
2. Věková hranice trestní odpovědnosti	160
3. Trestní opatření odnětí svobody mladistvého	162

X. OMEZOVÁNÍ OSOBNÍ SVOBODY CIZINCŮ DLE AZYLOVÉHO A CIZINECKÉHO ZÁKONA	165
1. Prameny právní úpravy postavení cizinců v ČR	166
2. Záruky práv zajišťovaných cizinců dle Úmluvy	169
3. Zajištění za účelem zabránění nepovolenému vstupu na území	172
4. Zajištění osoby kvůli probíhajícímu řízení o vyhoštění nebo vydání	174
5. Materiální podmínky detence cizinců	175
6. Sdělení důvodů zatčení a urychlené rozhodnutí soudu o zákonnosti omezení osobní svobody	179
7. Zajištění cizinců ve zvláštním postavení	181
8. Zajištění cizince dle zákona o pobytu cizinců	183
9. Azylová detence v českém právním řádu	191
10. Soudní přezkum rozhodnutí po ukončení zajištění	194
11. Doporučení a poznatky VOP a CPT	196
12. Zajišťování nezletilých cizinců	197
Závěr	202

KAZUISTIKA **205**

I. IDENTIFIKACE ZÁSAHU A JEHO KRAJNÍ MEZE	205
1. Kritéria identifikace a jejich aplikace	205
2. Identifikace v kontextu časového aspektu	211
3. Zákaz mučení a terorismus	218
II. VYBRANÉ PRINCIPY OMEZOVÁNÍ OSOBNÍ SVOBODY	223
1. Střet veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti a ochrany rodinného života	223
2. Zákaz diskriminace	227
3. Zásada subsidiarity trestní represe	230
III. VAZBA, ZADRŽENÍ A ZATČENÍ	236
1. Právo být seznámen s důvody svého zatčení	236
2. Posuzování důvodnosti vazby v čase	241
3. K právu obviněného být slyšen při rozhodování o dalším trvání vazby	246
4. Zákonnost vazby a rozhodování o ní	250

5. K ústavním požadavkům na odůvodnění vazebního rozhodnutí a na vazební řízení	254
6. Odškodnění za nedůvodnou vazbu	258
IV. TREST ODNĚTÍ SVOBODY	264
1. Trestný čin hanobení Parlamentu, vlády a Ústavního soudu	264
2. Účel trestu vs. ochrana rodinného života a nejlepší zájem dítěte	267
3. Účel výkonu trestu v kontextu předání	271
4. Režimová opatření a čl. 5 Úmluvy	274
V. OMEZOVÁNÍ OSOBNÍ SVOBODY ZRANITELNÝCH SKUPIN OSOB	280
1. K povinnosti propustit vážně nemocného vězně	280
2. Věznění osoby se zdravotním postižením	283
3. Věková hranice trestní odpovědnosti	286
4. Zajištění cizince – princip rovnosti a proporcionality	291
5. Zajišťování nezletilých cizinců	300
6. Podmínky v zařízení pro zajištění cizinců	304
7. Soudní přezkum zajištění cizince po jeho skončení	315
Seznam zkratk	319
Summary	321
Literatura	323

ÚVOD

Ochrana lidských práv je dnes již tradičním hodnotovým účelem a normativním imperativem ústav všech moderních států, které respektují principy ústavní demokracie. Ústavní systémy euroatlantické civilizace shodně vycházejí z ideje svobody a právního státu a inkorporují tak lidská práva do svého rámce jako jeden z kulturních a právních pilířů moderní doby, který byl formulován osvícenským diskursem v průběhu osmnáctého století a jehož zásadní význam zůstává zachován dodnes. Ochrana osobní svobody představuje tradiční a klíčový směr na této cestě ochrany lidských práv.

Osobní svoboda však představuje nejenom předmět chráněný relevantními lidskoprávními ustanoveními, ale je především společenskou hodnotou. Její důležitost zpravidla vnímáme tváří v tvář zásahu do této sféry, tj. v momentě její negace, s nímž je spojen zcela zásadní negativní dopad na kvalitu soukromého i veřejného života jednotlivce. Člověk je omezen ve své schopnosti uspořádat si svůj vlastní život v podstatě po všech jeho stránkách: po stránce psychické, osobní, sociální i ekonomické. Obdobně je ztížen i veřejný život jednotlivce, neboť velká část politických práv se stává jen obtížně realizovatelných.

Jsou to též důsledky omezení osobní svobody jednotlivce na jeho život, které zcela jistě legitimizují vysoké hodnotové postavení osobní svobody a vyžadují přísné hodnocení ústavnosti zásahů do této sféry. Ochrana osobní svobody tak vždy byla a zůstává centrální problematikou ochrany lidských práv – tradiční konstitucionalistické domény. Kniha v tomto kontextu zpracovává ústavněprávní rozměr ochrany osobní svobody, byť jsou si autoři vědomi, že se jedná o téma svou podstatou komplexní s výraznými mezioborovými přesahy. Jde tedy spíše o část širší mozaiky zkoumající takto složitý fenomén.

Lze si stěží představit oblast, která by byla více spojena nejenom se